

Stockholm 15 december 2025

KLYS remissyttrande över Region Värmlands kulturplan för 2027-2031 (Dnr: KBN/250305)

KLYS har tagit del av remissutgåvan av Region Värmlands förslag till ny kulturplan för perioden 2027-2031 (dnr: KBN/250305) och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter.

1 Inledning och övergripande synpunkter

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges professionella kulturskapare i kultur- och konstnärspolitiska politiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bild- och formkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmskapare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, till exempel konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet. KLYS arbete bedrivs både på nationell, regional och kommunal nivå, varför kultursamverkansmodellen är särskilt viktig för oss att bevaka. KLYS bevakar löpande regionernas och kommunernas främjande av konstnärlig kvalitet och mångfald inom kulturen, samt balansen mellan kultur-, närings- och aspektpolitik av olika slag.

Övergripande om Region Värmlands kulturplan

Det är en relativt kortfattad kulturplan som Värmland lägger fram, men KLYS ser positivt på det mesta i dokumentet – både innehållsupplägg och saklighet.

Planens inledning är mycket stark – här ges ett tydligt och engagerat ställningstagande för kulturens egenvärde och för de professionella kulturskaparnas roll i samhället. Struktur och disposition är genomtänkt, där grundlagen och kulturskaparnas villkor lyfts tidigt och visar varför vi överhuvudtaget gör detta arbete.

Vi noterar att man på sidan 7 antyder en förväntad minskning av den offentliga finansieringen. Det är positivt att regionen tydliggör kulturens begränsade möjligheter att effektivisera. Formuleringen om att den offentliga finansieringen “kommer inte kunna...” ersättas på överskådlig tid föreslår vi byts mot “kan inte...” fullt ut möta behoven, då det öppnar för en politisk ambition att faktiskt ta regionalt ansvar och kompensera för minskad statlig finansiering.

Avsnittet om beredskap är viktigt men behöver konkretiseras. Vad innebär detta i praktiken? Är det en strategi, en handlingsplan eller ett nytt arbetssätt som ska utvecklas? Här skulle tydlighet underlätta både styrning och ansvarsfördelning.

Vi uppskattar att planen är tydlig kring begrepp och konsekvent lyfter horisontella perspektiv utifrån diskrimineringsgrunderna. Armlängds avstånd betonas också genomgående, vilket skapar trygghet kring relationen mellan politik och kulturlivets innehåll. Det är positivt att regionen tar sitt ansvar i de bredare samhällsfrågorna, som exempelvis kollektivtrafikens betydelse för kulturens tillgänglighet. Att barn och unga ges en tydlig och prioriterad position i planen är också centralt för kulturens framtid.

Däremot blir balansen mellan konsumtion och produktion ojämn, särskilt inom filmområdet. Fokus ligger i stor utsträckning på publikens möte med kultur, medan villkoren för dem som skapar den får mindre utrymme. För att en kultursektor ska kunna växa hållbart måste investeringen i produktion vara lika stark som ambitionen att nå publiken. Kulturplanen markerar klokt att vissa konstformer behöver stöd för att klara sig utanför marknadslogiken.

Relationen mellan kulturplanen och KKB-planen blir oklar för läsaren. Det vore värdefullt att tydligare beskriva hur dessa dokument förhåller sig till varandra, så att inte ansvar och uppdrag faller mellan stolarna.

2 Begrepp och definitioner

Begreppen kulturskapare och konstnär

KLYS förespråkar generellt sett att regionerna i sina kulturplaner har en konsekvent användning av begreppet **professionell** (eller *yrkesverksam*) **kulturskapare** för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. KLYS förespråkar också, liksom Konstnärsnämnden, den breda definitionen av ordet *konst*, och att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnärer*.

I Region Värmlands kulturplan är det en generellt bra användning av ”professionell kulturskapare”, men vi ser ändå behov av en genomgående översyn av begrepp och benämningar för kulturskapare, eftersom det finns en del inkonsekvenser i begreppsanvändningen. Exempelvis används begrepp som fria utövare (sid 6, 9) på ett otydligt sätt, och ”kulturskapare” står nämnt på vissa ställen i planen där det blir oklart om det är professionella som åsyftas. KLYS ser helst att begreppet ”professionell kulturskapare” används genomgående i planen.

Kulturell mångfald

Vi välkomnar att Region Värmland tydligt lyfter begreppet kulturell mångfald i sin kulturplan på sidan 9. I planen skulle regionen även kunna koppla detta till att Sverige undertecknat *Unescos mångfaldskonvention*¹ från 2005, vilken bör nämnas i sammanhanget. Planen skulle också kunna kompletteras med konstområdesövergripande skrivningar om vad regionen särskilt vill framhålla i det konkreta arbetet för att främja kulturell mångfald i Region Värmland, dvs. en bredd av konst- och kulturuttryck gällande det regionala kulturlivets utbud, distribution och produktionsmöjligheter för konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden.

¹ <http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Unescos-konvention-om-skydd-f%C3%B6r-och-fr%C3%A4mjande-av-m%C3%A5ngfalden-av-kulturyttringar.pdf>

3 Samråd med professionella kulturskapare

KLYS välkomnar att Region Värmland sedan flera år tillbaka har ett formellt och löpande sammankallat konstområdesövergripande samråd med professionella kulturskapare som representerar sina konstområden i regionen. Vi värdesätter tydligheten i planen kring hur dialogmöten med kulturskaparrådet har utförts inför framtagandet av planen. Kanske kunde det skrivas tydligare om hur regionen avser att samarbeta med samrådet i sak kopplat till uppföljning av kulturplanen?

Några generella informationspunkter om KLYS syn på regionala samråd med kulturskapare

- KLYS förespråkar en konstområdesövergripande dialoggrupp för att involvera professionella kulturskapare från alla konstområden i en samlad och samstämmig löpande dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning.
- KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde ska vara erkänt yrkesverksam och medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde. Läs mer i *KLYS samrådsguide* med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan².
- Samrådets deltagare ska arvoderas för varje möte enligt särskilda arvodesrekommendationer som KLYS tagit fram i samarbete med KLYS medlemsorganisationer; se broschyr *Att ta betalt*³. Rekommendationerna uppdaterades och höjdes 2024.
- KLYS vill också påminna om vikten av att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett anställnings-/verksamhetsform/institutionskoppling. Samrådet bör så långt det är möjligt omfatta och representera både kulturskapare från det fria kulturlivet och anställda kulturskapare vid kulturinstitutioner i regionen. Om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Även institutionsanställda kulturskapares synpunkter måste beaktas.

4 Regionens kulturpolitiska mål och prioriteringar

Region Värmlands kulturplan för 2027-2031 presenterar tre övergripande kulturpolitiska mål som går i linje med de nationella kulturpolitiska målen:

- Ett dynamiskt och obundet konst- och kulturliv
- Allas möjlighet till eget skapande och deltagande i kulturlivet
- God tillgång till ett brett kulturutbud av hög kvalitet i hela Värmland

KLYS sätter stort värde på hur regionen så tydligt kopplar det första målet till viktiga konstnärspolitiska ambitioner, och att centrala begrepp som kulturens egenvärde, konstnärlig frihet och armlängds avståndsprincipen framhålls väl. Dessa goda ambitioner väcker dock frågor om både utvecklingen av en relevant och löpande dialog med kulturlivets yrkesverksamma över lag och med kulturskaparrådets funktion i sig samt vilken resursfördelning som måste göras.

² http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

³ <https://klys.se/arvodesrekommendationer/>

Vad får eventuellt stryka på foten och vad kommer med säkerhet att genomföras i Värmlands regionala kulturpolitik under den fem år långa planperioden? KLYS ser fram emot att få veta mer om hur dialogarbetet relaterar till årliga handlings- och verksamhetsplaner i anslutning till regionens uttalade mål och prioriteringar.

Kulturens egenvärde, konstnärlig frihet och principen om armlängds avstånd

En av de viktigaste frågorna för KLYS är att *principen om armlängds avstånd* används och värnas. Konsten ska stå fri från politiska viljor och konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas. Principen säger att konstnärliga och kvalitativa bedömningar av offentligt finansierad konst och kultur inte ska göras av den politiska sfären, utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper. Principen är viktig att utveckla och upprätthålla, inte minst på regional och kommunal nivå.

KLYS välkomnar att Region Värmland i sin kulturplan tydligt framhåller vikten av att värna om konstnärlig frihet, samt lyfter fram armlängds avståndsprincipen. Detta går i linje med vad Myndigheten för Kulturanalys skriver i sin rapport från 2021 när det gäller rekommendationer om konstnärlig frihet och att på regional och kommunal nivå i större utsträckning använda sig av externa sakkunniga på kulturområdet i bedömningsprocesser för vilken konst som ska få stöd.⁴

Ett i sammanhanget inspirerande exempel är Region Kronoberg som 2023 lät göra en extern utredning av hur principen tillämpas internt i organisationen. Det är något vi vill uppmuntra även Region Värmland att göra under den kommande kulturplaneperioden.

En viktig fråga som kulturplanen borde ge mer svar kring är hur regionen avser att arbeta under den kommande femårsperioden för att ovillkorligen upprätthålla kulturens egenvärde och konstnärlig frihet i tvärpolitiskt utvecklingsarbete med sådant som kultur och hälsa, hållbarhetsfrågor, Agenda 2030 och näringslivsutveckling inom kulturella och kreativa branscher. (Se vidare i avsnitt 5 nedan.)

5 Kulturskapares villkor och regional konstnärspolitik

Som vi konstaterade i avsnittet ovan sätter vi stort värde på att regionen framvisar tydliga konstnärspolitiska ambitioner i förslaget till ny kulturplan. KLYS välkomnar särskilt den tydliga regionala prioriteringen under planperioden om att stärka kulturskapares villkor.

Vi vill påminna om att sådana väldigt övergripande målsättningar kräver att regionen i handlingsplaner och andra dokument tydliggör hur, och vem som i praktiken ska ta huvud- respektive delansvar för att goda förutsättningar skapas i kulturlivet i Värmland.

Kulturskapares ekonomiska villkor och avtal

Region Värmland har som målsättning att stärka förutsättningarna för kulturskapare. Avtalsenliga villkor för bild- och formkonstnärer framhålls, medan planen saknar samma påpekanden för andra konstområdets yrkesvillkor. KLYS tror att planen skulle tjäna på att presentera övergripande redogörelser för vad kulturskapares ekonomiska villkor handlar om i sak när det gäller olika sorters avtal och ersättningsnivåer. De olika konstområdena relaterar på olika vis till avtalspolicys av olika slag, som t ex att MU-avtal för bild och form är något helt annat än kollektivavtal för

⁴ *Så fri är konsten - Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*, MYKA, Rapport 2021:1, s 17, 235-236; den tredje rekommendationspunkten

orkestermusiker – något som borde förtydligas och förklaras i planen med konstområdesövergripande redogörelser för kulturskapares arbetsvillkor i Värmland.

Även om kulturplanen kopplas till årliga, mer specifika planeringsdokument bör en flerårig kulturplan i alla fall nämna vad olika konstområdets avtal och ersättningar faktiskt gäller principiellt. Regionen bör komplettera i planen med skrivningar om att ersättningar och arvoden ska följa gällande kollektiv- och ramavtalsnivåer – det ska gälla även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa. Vi vill påminna om att regionen alltid i sin egen anslagsgivning till professionella kulturaktörer bör beakta såväl gällande kollektiv- och ramavtal, som gällande arvodesrekommendationer och upphovsrätt. KLYS och medlemsorganisationerna har 2024 uppdaterat sina arvodesrekommendationer för konstnärer och kulturskapare⁵.

Generellt sett finns alltid risken med de fleråriga kulturplanerna att ambitioner gällande stärkta villkor för kulturskapare blir allt för allmänt hållna och därför kan kvarstå som regionala viljeinriktningar under hela planperioden, snarare än konkreta insatser i praktiken inom respektive verksamhetsområde.

Kulturskapares arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitade eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat.

Det är viktigt att kulturpolitiken regionalt verkar mot alla former av hot och trakasserier mot kulturskapare. Mer om denna sakfråga finns att läsa på KLYS hemsida⁶. Det är välkommet att problematiken med hot och hat påpekas på sidan 9, men KLYS saknar i Region Värmlands kulturplan både skrivningar som adresserar vikten av en generellt god arbetsmiljö för kulturskapare och hur regionen arbetar främjande för arbetsmiljön i olika delar av kulturlivet.

Kompetensutveckling för kulturskapare

KLYS välkomnar att fortbildning och kompetensförsörjning gällande professionell kultur i regionen lyfts fram på flera ställen i kulturplanen. Även om vi förstår att detaljer ska tas upp i årliga handlingsplaner vore det relevantt att också i den fleråriga kulturplanen säga något om vad regionen avser att göra för insatser i praktiken. Kompetensutveckling skulle kunna tas upp konstområdesövergripande och mer beskrivande om vad det handlar om i sak i ett eget rubricerat avsnitt för att öka tydligheten kring regionens avsikter.

Konstnärlig residensverksamhet

KLYS saknar i Värmlands kulturplan skrivningar om konstnärlig residensverksamhet. Vi finner det anmärkningsvärt att residens i denna plan bara nämns konkret i förbigående i avsnittet om dans på sidan 19. Kulturplanen skulle tjäna på att ämnet ”konstnärliga residens” beskrevs konstområdesövergripande i ett eget avsnitt.

Generellt: Ett konstnärsresidens sätter regionen på kartan; lockar dit intressanta namn, och i förlängningen kan yrkesverksamma kulturskapare få upp ögonen för lokala berättelser och perspektiv att förmedla till omvärlden. Ofta kan publika framträdanden kopplas till residenset som

⁵ <https://klys.se/arvodesrekommendationer/>

⁶ <https://klys.se/hot-hat-och-trakasserier/>

ett sätt att ge tillbaka. Egna regionalt eller interregionalt organiserade residens behöver inte alltid vara särskilt kostsamma eller svåra att arrangera.

Kulturella och kreativa branscher (KKB)

KLYS välkomnar att Region Värmland i sin kulturplan tar upp kulturella och kreativa branscher tydligt rubricerat i ett eget avsnitt. Vi värdesätter att regionen tar fram en insatsplan för KKB, men relationen mellan kulturplanen och KKB-planen blir oklar för läsaren av kulturplanen. Det vore värdefullt att tydligare beskriva hur dessa dokument förhåller sig till varandra, så att inte ansvar och uppdrag faller mellan stolarna.

En kulturplan bör framhäva kulturskaparnas roll och värnandet av konstens egenvärde i relation till företagsutveckling och näringsperspektiv inom kulturen. Vi vill uppmana företrädare för både kultur- och näringspolitik i Region Värmland att läsa KLYS synpunkter på målen i regeringens KKB-strategi. KLYS har tagit fram ett 12-punktsprogram som också har bäring på det regionala perspektivet ⁷.

KLYS vill påminna om behovet av närmare samverkan mellan regional kultur- och näringspolitik, samt mellan kulturförvaltning och näringspolitisk förvaltning på regional nivå, bl a för att se till att näringspolitiska stöd på regional nivå också når fram till egenföretagande kulturskapare, som tyvärr ofta faller utanför specifikt näringsinriktade stöd.

KLYS hoppas att kompetensen i det regionala kulturskaparrådet i Värmland används effektivt även konkret kopplat till utvecklingsfrågor inom KKB. Rådet bör konsulteras i frågor kring KKB och mötas med regionala näringspolitiska företrädare för brobyggande i sakfrågor gällande konstnärliga arbetsvillkor och generell KKB-utveckling i regionen.

Upphovsrätt för kulturskapare och konstnärer

KLYS välkomnar att upphovsrätt tas upp i denna skrivning på sidan 9: ”Det är också angeläget att stärka kunskapen om digitaliseringens utmaningar, som frågor kring upphovsrätt och AI.” Dock är det en högst vag formulering i sak. Stärka kunskapen för vem? Hur då? Vi finner det generellt sett anmärkningsvärt att Värmland presenterar en kulturplan som saknar några redogörande skrivningar om upphovsrättsliga frågor som berör konst, kultur och kulturskapare.

Kanske kunde planen kompletteras med redogörelser för hur upphovsrätten på kulturområdet hanteras i sak i regionens kulturutvecklingsarbete? Detta är ännu viktigare nu när KKB-sektorn ska utvecklas allt mer och får en särskild insatsplan.

Generellt sett bör en regional kulturplan innehålla några skrivningar om vikten av att värna upphovsrätt för kulturskapare i regionen. Planen bör konkret ta upp hur regionen avser att hantera frågorna kopplade till kulturskapares yrkesverksamheter och villkor. KLYS ser gärna att regionerna gör tydliga konstateranden att upphovsrätten är en viktig förutsättning för konstnärlig och kulturell utveckling, och att upphovsrättsliga ersättningar aldrig är något man kan bortse från vid uppdrag till kulturskapare och konstnärer och vid användning av deras verk och prestationer.

Vid anslagsgivning till konst och kultur, t ex vid digitalisering och digitalt tillgängliggörande av konst och kultur, måste det alltid tas höjd för kostnader för upphovsrättsliga ersättningar till olika upphovsrättsinnehavare, däribland upphovspersoner och utövande konstnärer.

⁷ <https://klys.se/klys-om-regeringens-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/>

Digitaliseringen och AI-frågan

Vi vill påminna om samtidens ytterst snabba teknikutveckling när det gäller AI och utmaningar för upphovsrätten i ljuset av den. Offentligt finansierade kulturverksamheter bör agera förebildligt när det gäller respekt för upphovsrätten och det mänskliga skapandet. KLYS har under 2025 lanserat en informationsskrift⁸ med rekommendationer för användning av generativ AI i professionella verksamheter, som också riktar sig till verksamheter i regioner och kommuner. För mer information om hur kultur- och konstnärspolitiken bör förhålla sig till AI se KLYS särskilda AI-strategi⁹.

Relevanta regionala satsningar på digitaliseringens möjligheter bör även inkludera spridning av kunskap om upphovsrätten och om och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Regionen bör därför stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i regionen. Detta är särskilt viktigt om regionen avser att seriöst arbeta för att främja kulturskapares villkor och infrastruktur, vilket ju tydligt hävdas i regionens kulturpolitiska mål och prioriteringar.

6 Synpunkter gällande olika konstområden

6.1 Scenkonst och film

KLYS och KLYS medlemsorganisation **Fackförbundet Scen & Film** har följande synpunkter gällande planens avsnitt om scenkonst och film.

Scenkonst

Inom scenkonsten ges en tydlig nulägesbeskrivning som på ett bra sätt klargör befintliga strukturer. Det är effektivt att Västanå Teater lyfts som en central aktör i regionen, och kartläggningen av arrangörernas viktiga roll är välgjord och nödvändig. Samtidigt blir det otydligt vad regionen faktiskt vill satsa på framåt. Det saknas resonemang om hur produktionsförutsättningarna ska stärkas, inte minst vad gäller lokaler och produktionsteknik. Bilden är att dans prioriteras i praktiken, men opera och musikteater saknas som synliggjorda konstformer trots att de har specifika behov som inte kan tillgodoses genom andra områden.

Film

När det gäller filmen är planen betydligt vagare, med mycket få formuleringar om ansvar, utveckling och konkreta satsningar. Samtidigt är det positivt att produktionsstöd åtminstone nämns, men utan att kopplas till någon tydlig vision för filmens framtid i regionen. Det saknas resonemang kring kortfilm, som ofta är en viktig väg in för nya filmare, och kring upphovsrättens betydelse för att skapa ett hållbart ekonomiskt kretslopp där kulturskapare kan få avkastning på sina verk. Här behövs mer konkretisering: Vad vill regionen med film? Vad är den konstnärliga och branschmässiga ambitionsnivån på kort och lång sikt? Först när dessa frågor besvaras blir det möjligt att förstå hur filmen ska kunna utvecklas som konst- och kulturform i Värmland.

Kollektivavtal samt löneindexuppräknings

Vi saknar i planen skrivningar om gällande kollektivavtalsnivåer. Avtalsfrågor gäller i olika former inom samtliga konstområden, och utifrån olika avtalspolicys, som t ex att MU-avtal för bild och

⁸ <https://klys.se/ai-rekommendationer/>

⁹ <https://klys.se/ai-artificiell-intelligens/>

form är något helt annat än kollektivavtal för t ex orkestermusiker. Sådant här bör förtydligas, förklaras och understrykas tydligare i en regional kulturplan än vad som görs i remissversionen.

Vi vill i övrigt gällande hela området scenkonst och musik påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten, eftersom uppräknigen av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

6.2 Bild- och form

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Professionell bild- och formkonst i kultursamverkansmodellen

Regionernas fördelning av statsbidraget för regional kultur ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”Professionell bild- och formverksamhet” som kom med som ett eget område i modellen 2018.

Kulturrådets rapport *På flera ben*, som är en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen från 2025, visar att 2,5 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till verksamheter inom Kulturrådets kategori professionell bild- och formkonst samt vissa konsthallar. Även om siffran inte inkluderar bild- och form inom läns museernas verksamheter eller verksamheter som kategoriseras som konst- och kulturområdesövergripande så är det tydligt att medlen till de olika konstområdena måste fördelas jämnare.¹⁰

Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. En stor utmaning är bild- och formkonstnärernas låga inkomster. Konstnärernas Riksorganisationens rapport *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* visar att medianen av bild- och formkonstnärernas sammanräknade förvärvsinkomst är 15 036 kr i månaden. Det är mindre än hälften av medianlönen i Sverige som år 2023 var 36 500 kr i månaden.¹¹

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Det är av yttersta vikt att regionen agerar

10 Kulturrådet, *På flera ben – en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen*, 2025.

11 Konstnärernas Riksorganisation, *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* (2025).

förebildligt och följer de avtal och arvodesrekommendationer som gäller i branschen och säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de tar uppdrag med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller pedagogiskt arbete för arrangörer med ett regionalt uppdrag.

Det är utmärkt att regionen prioriterar att stärka professionella kulturskapares villkor (s 8–9). Vi anser att regionen också bör lägga till i prioriteringarna att tillämpa de avtal och arvodesrekommendationer som är praxis i branschen – som till exempel MU-avtalet (se nedan) eller våra arvodesrekommendationer – när konstnärer anlitas av regionen, eller av verksamheter som får stöd av regionen.

Under rubriken ”Region Värmlands ansvar” på sidan 9 bör man också tillägga att regionen ska agera förebildligt när det gäller arvodering och andra ersättningar.

Däremot tycker vi att det är bra att regionen på sidan 17 är tydlig med att verksamheter som beviljas statsbidrag ska ”leva upp till de villkor som följer med statsbidrag och regionala verksamhetsbidrag, bland annat genom att ge avtalsenliga arvoden till kulturskapare”.

Skäliga ersättningar och MU-avtalet

För bild- och formkonstnärer är det så kallade MU-avtalet (avtal för medverkans- och utställningsersättning) särskilt viktigt. MU-avtalet reglerar ersättningar till konstnärer vid utställningsuppdrag. Det har slutits mellan Konstnärernas Riksorganisation och andra bildskaparorganisationer och svenska staten. Avtalet är bindande för statliga arrangörer men den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis också för andra arrangörer än statliga.

Tyvärr får konstnärer som ställer ut i kommunal eller regional regi alltför ofta oskäliga ersättningar eller inga ersättningar alls för utfört arbete och omkostnader. Det är oerhört viktigt att det offentliga agerar förebildligt när det gäller arvoderingar och vi vill att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man skall sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agerar förebildligt när det gäller arvodering. Det innebär att regionen också måste budgetera så att avtalet kan följas.

Ett sätt att säkerställa att konstnärer får skäligt betalt är att göra som Göteborgs stad, som har antagit en riktlinje för arvodering när konstnärer anlitas av kommunen i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen – med ambitionen att alltid arvodera konstnärer fullt ut för det arbete de lägger ned vid utställningar i stadens regi.¹²

En rad regioner agerar nu för att se till att MU-avtalet blir branschpraxis på regional nivå. Det gäller inte minst Västra Götalandsregionen som i rambudgeten anslagit 5 miljoner kronor som är örönmärkta för att finansiera MU-avtalet hos utställningsarrangörer i Västra Götaland med

¹² Göteborgs stad, *Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter*, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18; Konstnärernas Riksorganisation, *Riktlinjer och nyckeltal*, <<https://kro.se/rapporter/riktlinjer-och-nyckeltal-mu-avtalet/>>.

regionalt uppdrag.¹³ Region Kalmar och Region Jönköpings län är andra regioner som på olika sätt bidrar till att finansiera ersättningar hos arrangörer enligt MU-avtal. Även Region Värmland bör införa liknande stödordningar och/eller verksamhetsstöd.

I den nuvarande kulturplanen för 2022–2026 står det att ”Offentligt finansierade utställare bör följa det statliga ramavtalet om medverkande- och utställningsersättning till konstnärer, det så kallade MU-avtalet. Avtalet är en viktig förutsättning för konstnärers möjligheter att utöva sitt yrke och för en återväxt av yrkesverksamma konstnärer”. MU-avtalet nämns tyvärr inte alls i den föreslagna kulturplanen för 2027–2031. Det anser vi är olyckligt.

Vi föreslår att Region Värmland:

- säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet av utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen
- gör en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skjuter till medel för att säkerställa att konstnärer erbjuds skäliga ersättningar
- skriver in i kulturplanen att regionen skall agera förebildligt när det kommer till arvodering och ersättningar till konstnärer som man anlitar och till verksamheter som man stöttar med till exempel verksamhetsbidrag, och att man skall tillämpa de avtal och arvodesrekommendationer som är praxis i branschen – till exempel MU-avtalet
- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och utövare i regionens verksamheter med ett nyckeltal som visar hur mycket i budgeten som behöver skjutas till för att säkerställer skäliga ersättningar till konstnärer vid olika typer av uppdrag

Offentlig konst, enprocentsregeln och gestaltad livsmiljö

Den offentliga konsten är ett av de mer tillgängliga konstnärliga uttryck vi har och är ett mycket uppskattat inslag i offentliga miljöer. Ett sätt att säkerställa att medborgarna får mer konst i sina miljöer när det byggs mycket är att tillämpa den så kallade enprocentsregeln, där en fast andel, vanligen en procent, av investeringsbudgeten i byggprojekt går till konstnärliga gestaltningar.

Principen tillämpas idag av omkring hälften av alla kommuner och regioner.

I kulturplanen för 2022–2026 står det att: ”Med utgångspunkt i den så kallade enprocentregeln vid ny-, om- och tillbyggnation av offentliga miljöer bör regionen och kommunerna utveckla sina former för att avsätta medel till konstnärlig gestaltning ...”. I den föreslagna kulturplanen för 2027–2031 så nämns inte enprocentsregeln alls. Vi har förstått att en annan typ av modell som baseras på ytan av nybyggnation tillämpas av regionen men har inte hittat någon policy i öppna dokument som anger hur den offentliga konsten i länet finansieras. Oavsett vilken modell som regionen tillämpar bör det nämnas i kulturplanen.

Vi föreslår att Region Värmland:

- tar fram en detaljerad konstpolicy med anvisningar för upphandling, genomförande och handhavande av den offentliga konsten samt hur den ska finansieras
- beslutar om att minst en procent av investeringsbudgeten (eller liknande beräkning) för alla typer av byggprojekt avsätts för konstnärliga gestaltningar

¹³ Konstnärernas Riksorganisation, *5 miljoner mer till MU i Västra Götaland!*, 2024-05-31, <<https://kro.se/nyheter/5-miljoner-mer-till-mu-i-vastra-gotaland/>>.

- avsätter en del av de medel som genereras av enprocentsregeln (eller liknande beräkning) till en pott för att finansiera offentlig konst i de delar av länet där det inte byggs lika mycket
- kräver att enprocentsregeln (eller liknande beräkning) tillämpas även av privata byggherrar och fastighetsbolag vid markanvisningar och exploateringsavtal
- tillämpar Konstnärernas Riksorganisations rekommendationer vid gestaltningsuppdrag.¹⁴

Professionell bild- och formverksamhet

Avsnittet om professionell bild- och formverksamhet (s. 21–22) lyfter på ett bra sätt fram de två konstinstitutioner som ges statliga medel via kultursamverkansmodellen: Rackstadsmuseet och Kristinehamns konsthall, samt främjandet av bild och formkonst. Även Värmlands Museum visar samtidskonst, men presenteras under kategorin Museiverksamhet (sid 19). Att tre institutioner i länet som visar samtida konst får statsbidrag är utmärkt. Däremot saknar vi i avsnittet tydligt formulerade prioriteringar och målsättningar för bild- och formområdet i stort.

För bild- och formkonstnärer är det mycket viktigt att det finns gallerier, konsthallar och andra utställningsrum som visar samtidskonst. Därför är det viktigt att regionen stöttar utställningsplatser som drivs av det fria kulturlivet och produktionsplatser, som ateljéer och kollektivverkstäder.

Vi föreslår att Region Värmland:

- tar fram en strategi och handlingsplan för att öka antalet utställningsplatser i länet och förbättra möjligheterna för länets konstnärer att ställa ut
- satsar på att skapa en konsthall för samtidskonst, antingen med regionen som huvudman eller i samarbete med en eller flera kommuner eller andra aktörer

Konstnärer i länet behöver ökad tillgång till ändamålsenliga lokaler att verka och visa sin konst i”. Med sina låga inkomster har konstnärer ofta svårt att hitta produktionslokaler till rätt hyresnivå. Flera kommuner i Sverige har därför infört ateljéstöd till individuella konstnärer eller subventionerat hyror till ateljéföreningar.

Vi föreslår att Region Värmland:

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar på ateljéer, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet och tar fram en strategi för att möta behovet
- inför ett ateljéstöd till individuella konstnärer och ateljéföreningar som kan komplettera eventuella kommunala stödordningar
- säkerställer att konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen.

¹⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltningar*, <https://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>

6.3 Fotografi

KLYS medlemsorganisation **Svenska Fotografers Förbund** (SFF) vill till Region Värmland förmedla följande synpunkter på kulturplaneremissen:

Vi ser positivt på Region Värmlands värnande om ett dynamiskt och obundet kulturliv genom satsningar på kulturell infrastruktur, förbättrade villkor för kulturskapare och samverkan mellan politikområden. En viktig åtgärd är att säkerställa att offentliga aktörer – som är stora bildköpare – inte fallerar när det kommer till att betala för sitt nyttjande av fotografiska bilder och verk, vilket vi tyvärr allt för ofta blir varse om sker vid beställningar och upphandlingar av fotografiska tjänster. De yrkesverksamma kulturskaparna måste ges bättre arbetsvillkor och uppdragsgivare respektera upphovsrätten samt ge rimlig och proportionerlig ekonomisk ersättning för deras arbete, i enlighet med de nya reglerna i upphovsrättslagstiftningen gällande den digitala marknaden som implementerades 1 januari 2023. SFF har rekommendationer kring arvorden och villkor att tillgå för regionens aktörer vid beställning och inköp av fotografi. Och sedan i februari 2025 har SFF också gemensamma riktlinjer med Svenska Tecknare som ger offentliga aktörer stöd vid upphandling av fotografi och illustration. Vi vill också lyfta att namngivning av fotografer är praxis och vi anser att det är ytterst få situationer där det inte är praktiskt eller tekniskt möjligt.

Vad gäller kulturella och kreativa branscher nämns flera grupper, men inte fotografer. Fotografer är en grupp som tyvärr ofta lätt faller mellan olika ansvar och insatser, framför allt mellan kultur och näring. I takt med gig-ekonomins utveckling växer en arbetsmarknad med sämre villkor fram. Digitaliseringen skapar en mängd nya möjligheter inom kulturlivet men har inte i någon större utsträckning främjat fotografers (eller andra kulturskapares/upphovspersoners) möjligheter att få skäligt betalt, snarare tvärt om. Förutsättningarna måste bli bättre att leva och verka utifrån sitt kreativa yrke.

Vad gäller regional bild- och formverksamhet ser vi positivt på Region Värmlands ambitioner om att stärka infrastrukturen, verka för avtalsenliga villkor och främja konstnärlig frihet. Vi vill understryka fotografin som en viktig del av bild- och formområdet med sina unika förutsättningar, möjligheter och behov. Insatser i form av fler utställningsplatser för fotografi, samtal kring fotografi, mörkrum på KKV-verkstäder och studios att hyra för rimlig kostnad skulle bidra till bättre förutsättningar för fotografer verkandes inom regionen. Vi kan inte utläsa om regionen arbetar i överensstämmelse med MU-avtalet, men förutsätter det. Den 1 januari 2024 trädde ett nytt MU-avtal i kraft. Vi vill uppmärksamma att MU-avtalet är tecknat mellan Kulturrådet och KRO, Svenska Tecknare och oss på SFF och gäller därmed även fotografer.

Många fotografer arbetar idag med både stillbild och rörlig bild. En del fotografer arbetar både med video/uppdagsfilm och långfilm, och likväl fiktion och dokumentärt precis som inom stillbilden. Vi ser att stillbilden också är en viktig väg in för att på sikt arbeta med den rörliga bilden.

När det kommer till den regionala biblioteksverksamheten och det litterära vill vi understryka att fotografer inte enbart "illustrerar" andras böcker utan fotografiska böcker är en genre – som ofta hamnar i skymundan för övrig litteratur. Vi är glada att se att regionen lyfter medie- och informationskunnighet och bibliotekens roll då vi ser att den visuella läskunnigheten är generellt låg bland unga och utvecklingen av AI ställer allt högre krav på att kritiskt kunna granska stillbild och rörlig bild.

8 Avslutningsvis

Region Värmlands kulturplan är relativt kortfattad men välskriven. Den har ett konstnärspolitiskt starkt fokus som KLYS sätter stort värde på. Begreppsapparaten gällande professionella kulturskapare är generellt bra, med vissa mindre undantag som kan åtgärdas.

Region Värmland betonar föredömligt viktiga saker som kulturens egenvärde, yttrandefrihet, konstnärlig frihet, armlängds avståndsprincipen samt att stärka förutsättningarna för professionella kulturskapare över lag. Samtidigt noterar KLYS att högst centrala konstnärspolitiska sakfrågor lyser med sin frånvaro; bland annat saknas skrivningar om konstnärliga residens, MU-avtalet och kollektivavtal för kulturskapare, samt redogörelser för hur regionen ser på upphovsrättens betydelse i kultursektorn.

Vi välkomnar Region Värmlands löpande arbete med ett konstområdesövergripande kulturskaparråd, men vi ser gärna att det i planen tydliggörs i vilken grad yrkesverksamma kulturskapare avses att konsulteras och ges insyn i löpande uppföljningsarbete och framtagande av årliga handlingsplaner.

KLYS vill slutligen tacka Region Värmland för att vi gavs tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissen av kulturplanen. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman, regionalpolitisk strateg

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Läromedelsförfattarna, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Fackförbundet Scen & Film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmars Förbund, Unionen- fackklubben vid SR, SVT och UR
Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm ▶ klys@klys.se www.klys.se